

УДК 615.322:615.233

СУЧАСНІ РОСЛИННІ ЗАСОБИ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ КАШЛЮ**Міщенко О. Я., Халєєва О. Л.***Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна**Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації**Кафедра клінічної фармакології***clinpharmacol2019@gmail.com**

На українському фармацевтичному ринку є велика кількість препаратів для лікування кашлю. Рослинні препарати все частіше стають препаратами вибору в зв'язку з відносною нешкідливістю, м'якістю дії, доступністю, ефективністю.

Матеріали та методи дослідження. Аналіз даних літератури про протикашльові лікарські засоби рослинного походження.

Результати. В Україні зареєстровано 15 засобів рослинного походження для лікування кашлю (за АТХ-класифікацією відносяться до фармакотерапевтичної групи R05 – засоби, які застосовуються при кашлі та застудних захворюваннях). Серед 60 торгових найменувань 55% препаратів – вітчизняного виробництва. Протикашльові фітозасоби представлені у вигляді оральних лікарських форм: сиропів (26%), жувальних таблеток, пастилок, капсул кишковорозчинних (23%), лікарської рослинної сировини (13%), крапель та розчинів оральних (12%). Згідно з Протоколом провізора (фармацевта) для симптоматичного лікування кашлю використовуються безрецептурні відхаркувальні засоби рефлекторної дії: алтея лікарська, листя евкаліпту, подорожник великий, корінь солодки, листя плюща

Висновки. В Україні представлений широкий асортимент протикашльових фітозасобів, які зареєстровані у вигляді оральних лікарських форм, що є комплаєнтними для пацієнтів з кашлем. Завдяки наявним біологічно активним речовинам відхаркувальні фітозасоби різнопланово впливають на перебіг застудних захворювань, що дає можливість вибору оптимального засобу для лікування кашлю в конкретній ситуації.

Ключові слова: кашель, фітозасоби, асортимент.

Вступ. Гострий кашель найчастіше пов'язаний з гострими вірусними інфекціями дихальних шляхів і є однією з найбільш частих причин звернення пацієнтів за медичною допомогою. Препарати, які застосовуються при кашлі, що супроводжує застудні захворювання користуються великим попитом при роздрібному продажі в аптеках. Частка їх продажів складає більше 10% [1].

Однак призначення синтетичних муколітичних засобів вимагає урахування небажаних ефектів кожного препарату. Так, ацетилицистеїн слід з обережністю призначати пацієнтам з бронхообструктивним синдромом тому, що в 30% випадків при цьому відзначається посилення бронхоспазму. Обмежує його використання при прийомі всередину небезпека розвитку шлунково-кишкових розладів. В окремих випадках спостерігаються порушення в діяльності травного каналу (нудота, блювання, печія, пронос). Одночасний

прийом ацетил цистеїну та нітрогліцерину може призвести до посилення вазодилатуючого ефекту нітрогліцерину. Сироп карбоцистеїну не слід призначати хворим на цукровий діабет, так як він містить велику кількість сахарози. Не рекомендується застосовувати карбоцистеїн вагітним і жінкам, що годують. Тривалий прийом карбоцистеїну може викликати запори. Побічні явища при прийомі амброксолу проявляються у вигляді нудоти, болі в животі, алергічних реакцій, сухості в роті та носоглотці. Використання протеолітичних ферментів в якості муколітиків не рекомендується в зв'язку з можливим пошкодженням легеневого матриксу і високим ризиком розвитку серйозних побічних ефектів, таких як кровохаркання, алергічні реакції і спазм бронхів [2, 3].

У той же час широко використовуються секретомоторні фітопрепарати. Механізм дії більшості з них полягає в подразненні рецепторів шлунка, збудженні кашльового і блювотного центрів довгастого мозку, внаслідок цього посиленні кашльового рефлексу і синтезі рідкого бронхіального секрету. Ряд препаратів рефлекторної дії частково має також резорбтивний ефект. Ефірні масла та інші речовини, що містяться в них, виділяються через дихальні шляхи і викликають посилення секреції і розрідження мокротиння. За своїм відхаркувальним і муколітичним ефектом фітопрепарати не поступаються синтетичним, а в деяких випадках надають ще й додаткову протизапальну дію. В даний час ЛЗ рослинного походження стають препаратами вибору завдяки відносній нешкідливості, м'якості дії, доступності, ефективності. Задоволення потреб лікарів і пацієнтів протикашльовими фіітозасобами залежить від їх наявності на фармацевтичному ринку [1, 2].

Матеріали та методи дослідження. Аналіз даних літератури про протикашльові лікарські засоби рослинного походження.

Результати та їх обговорення. Фітопрепарати протикашльової дії, що зареєстровані в Україні, за АТХ-класифікацією відносяться до фармакотерапевтичної групи R05 – засоби, що застосовуються при кашлі та застудних захворюваннях [3, 4]. Номенклатура зареєстрованих в Україні фітопрепаратів цієї групи становить 15 засобів (60 торгових найменувань). З них 55% препаратів вітчизняного виробництва. Більшість імпортованих препаратів постачають фірми з Німеччини (67%).

За лікарськими формами – найбільша кількість препаратів представлена у вигляді сиропів (26%). Крім того є препарати у вигляді жувальних таблеток, пастилок, капсул кишковорозчинних (23%). Лікарська рослинна сировина складає 13%. Невелика кількість препаратів – це краплі та розчини оральні (12%).

Згідно з Протоколами провізора (фармацевта) для симптоматичного лікування кашлю використовуються безрецептурні відхаркувальні засоби

Відхаркувальні фітопрепарати, які представлені на фармацевтичному ринку України

Назва препарату, фірма-виробник	Лікарська форма та доза препарату
1	2
<i>Алтея лікарська</i>	
АЛТЕЇ КОРЕНЯ СИРОП, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Сироп (у перерахуванні на полісахариди 0,15 г /100 мл), по 100, 200 мл у флаконах скляних або полімерних з мірною ложкою або мірним стаканом
АЛТЕЙКА ГАЛИЧФАРМ, ПАТ «Галичфарм», Україна	Сироп (вміст полісахаридів – 7,5 мг), по 100, 200 мл у флаконі скляному або полімерному з мірною ложкою
АЛТЕЙКА ГАЛИЧФАРМ, ПАТ «Галичфарм», Україна	Таблетки жувальні по 100 мг № 20, 100
АЛТЕЙКА-ТЕРНОФАРМ, ТОВ «Тернофарм», Україна	Сироп по 100, 200 мл у флаконі; з мірною ложкою або мірним стаканом
АЛТЕЙКА ТОВ «Тернофарм», Україна	Таблетки для жування по 0,12 г № 20, 50
АЛТЕЇ КОРЕНІ, ПрАТ «Ліктрави», Україна	Корені по 40, 60, 75 г у пачках
АЛТЕМІКС, ТОВ «Фармацевтична компанія «Здоров'я»	Сироп, 25 мг/5 мл, по 100 мл у флаконі з мірною ложкою
<i>Анісу зірчастого олія</i>	
КАПСУЛИ З АНІСОВОЮ ОЛІЄЮ ДР. ТАЙСС, Др. Тайсс Натурварен ГмбХ, Німеччина	Капсули по 100 мг № 20, 30, 50i
<i>Евкалипта олія</i>	
ГЕДЕЛИКС ЕВКАПС, Кревель Мойзельбах ГмбХ, Німеччина	Капсули м'які по 200 мг № 20, 50
<i>Корінь солодки</i>	
СОЛОДКИ КОРЕНЯ СИРОП, ПАТ «ХФЗ «Червона зірка», Україна	Сироп, 250 мг/5 мл, по 100 мл у банках полімерних або скляних

1	2
СОЛОДКИ КОРЕНЯ СИРОП, ПАТ «Науково-виробничий центр «Борщагівський ХФЗ», Україна	Сироп, 250 мг/5 мл, по 100, 200 мл у флаконі або банці з дозувальною ложкою
СОЛОДКИ КОРЕНЯ СИРОП ТОВ «Тернофарм», Україна	Сироп по 50, 100 г у флаконі скляному або полімерному з мірною ложкою
СОЛОДКИ КОРЕНЯ СИРОП, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Сироп (3:1) по 100, 200 г у скляних або полімерних флаконах з мірною ложкою або мірним стаканом
СОЛОДКИ КОРЕНІ, ПрАТ «Ліктрави», Україна	Корені по 50, 100 г у пачках, по 1,5 г у фільтр-пакетах № 20
<i>Олія ефірна лаванди</i>	
ТАВШЕК, Каталент Джермані Ебербах, Німеччина Фармацевтіше Фабрік МОНТАВІТ ГмбХ, Австрія	Капсули кишковорозчинні м'які по 150 мг № 30
<i>Листя плюща</i>	
БРОНХОЛЕКС, Салютас Фарма ГмбХ, Фарма Вернігероде ГмбХ, Німеччина	Розчин оральний, 9 мг/1 мл по 100 мл у багатодозовому контейнері
ГЕДЕЛИКС СИРОП ВІД КАШЛЮ, Кревель Мойзельбах ГмбХ, Німеччина	Сироп, 0,04 г/5 мл по 100 мл у флаконі з мірною ложкою
ГЕДЕЛИКС® КРАПЛІ БЕЗ СПИРТУ, Кревель Мойзельбах ГмбХ, Німеччина	Краплі оральні, розчин 0,04 г (2,2 – 2,9:1) /1 мл по 50 мл у флаконі-крапельниці
ГЕДЕРИН ПЛЮЩ, ГЕДЕРИН, ТОВ "ДКП "Фармацевтична фабрика", Україна	Сироп (в 1 мл гедеракозиду С 14 % – 4,5 мг) по 90 мл у флаконі або банці
ГЕРБАЛОР ПЛЮЩ ПРОТИ КАШЛЮ, АТ «МЕДАНА ФАРМА», Польща	Сироп, 27,78 мг/5 мл; по 100 мл у флаконі з шприцом-дозатором
ГЕРБІОН СИРОП ПЛЮЩА КРКА, д.д., Ново место, Словенія,	Сироп, 7 мг (5-7,5 : 1) /мл, по 150 мл у флаконі, з пластикою мірною ложкою

1	2
ГРИПОСТАД ГЕРБАЛ, СТАДА Арцнайміттель АГ, Німеччина	Сироп, 50 мг/15 мл по 100 мл у пляшці з мірною ложкою
ПЕКТОЛВАН ПЛЮЩ, ПАТ «Фармак», Україна	Сироп, 7 мг (4-8:1) /мл по 100 мл у флаконі з дозувальною ложкою
ПЕКТОЛВАН ПЛЮЩ, ПАТ «Фармак», Україна	Капсули по 52,5 мг, по 10 капсул у блістері, № 30
ПЛЮЩА СИРОП, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Сироп, 7 мг (5-7,5 : 1) /мл по 100, 200 мл у флаконах скляних або полімерних
ПРОСПАН КРАПЛІ ВІД КАШЛЮ, Енгельгард Арцнайміттель ГмбХ & Ко. КГ, Німеччина	Краплі, 20 мг/мл по 20, 50, 100 мл у флаконі з пробкою-крапельницею
ПРОСПАН СИРОП ВІД КАШЛЮ, Енгельгард Арцнайміттель ГмбХ & Ко. КГ, Німеччина	Сироп, 7 мг/мл по 100, 200 мл у флаконі з мірною чашкою
ПРОСПАН РОЗЧИН ВІД КАШЛЮ, Енгельгард Арцнайміттель ГмбХ & Ко. КГ, Німеччина	Розчин оральний, 7 мг/мл, по 5 мл у стику; № 21, 30
ПРОСПА Н ПАСТИЛКИ ДЛЯ РОЗСМОКТУВАННЯ ВІД КАШЛЮ, Енгельгард Арцнайміттель ГмбХ & Ко. КГ, Німеччина	Пастилки для розсмоктування по 26 мг, № 20
ПРОСПАН ФОРТЕ ТАБЛЕТКИ ШИПУЧІ ВІД КАШЛЮ, Енгельгард Арцнайміттель ГмбХ & Ко. КГ, Німеччина	Таблетки шипучі по 65 мг по 1 таблетці у саше, по 2 саше сполучені в перфорований стрип № 5, 10
СИРОП ВІД КАШЛЮ ДР. ТАЙССА З ЕКСТРАКТОМ ПЛЮЩА, Др. Тайсс Натурварен ГмбХ, Німеччина	Сироп, 154 мг/100 мл по 100, 250 мл у флаконі з мірним стаканом
ХЕДЕРАЛ® ПЛЮЩ, ПАТ «Вітаміни», Україна	Сироп, 7 мг (4-8:1) /мл по 115, 200 мл у флаконі з мірним стаканом
ХЕДУССІН, Фітофарм Кленка С.А., Польща	Сироп, 33 мг (4-8:1) /4 мл; по 100 мл у флаконі з мірною ложкою

1	2
<i>Подорожник великий</i>	
ПОДОРΟЖНИКА ВЕЛИКОГО ЛИСТЯ, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Листя по 50 г у пачках з внутрішнім пакетом; по 1,5 г у фільтр-пакеті № 20
ПОДОРΟЖНИКА ВЕЛИКОГО ЛИСТЯ, ПрАТ «Ліктрави», Україна	Листя по 50 г у пачках, по 1,5 г у фільтр-пакеті № 20
<i>Подорожник ланцетолістий</i>	
ПОДОРΟЖНИКА СИРОП, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Сироп, по 100, 200 мл у флаконі скляному або полімерному з мірник стаканом або без стакана
СИРОП ВІД КАШЛЮ ДР. ТАЙССА, Др. Тайсс Натурварен ГмбХ, Німеччина	Сироп (5 мл сиропу містять екстракту рідкого (1:1) 0,32 г), по 50, 100, 250 мл у флаконі
РІТОССЕ ПОДОРΟЖНИК, Фітофарм Кленка С. А., Польща	Сироп по 200 мл у флаконі з мірним стаканом
<i>Багно звичайне</i>	
БАГНА ЗВИЧАЙНОГО ПАГОНИ, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Пагони по 50 г у пачках
Корені пеларгонії очиткової	
ПЕЛАФЕН, Вівелгув ГмбХ, Німеччина	Таблетки, вкриті оболонкою, по 20 мг, № 15, 30, 45
ПЕЛОРСІН, ПАТ «Фармак», Україна	Розчин оральний, 800 мг/1 г, по 20, 25, 50 мл у флаконі
ПЕЛОРСІН, ПАТ «Фармак», Україна	Сироп з екстрактом сухим (4 – 25 : 1), по 100 мл у флаконі
ПЕЛОРСІН, ПАТ «Фармак», Україна	Таблетки, вкриті плівковою оболонкою, по 20 мг, № 10, 15, 20, 30, 45
РЕЗІСТОЛ, ПАТ «Галичфарм», Україна	Краплі оральні, 800 мг/1 г, по 20, 50 мл у флаконі з пробкою-крапельницею

1	2
УМКАЛОР, Др. Вільмар Швабе ГмбХ і Ко. КГ, Німеччина	Розчин оральний, 800 мг/1 г, по 20, 50 мл у флаконі
УМКАЛОР, Др. Вільмар Швабе ГмбХ і Ко. КГ, Німеччина	Сироп містить екстракт рідкий (1 – 8 : 1), по 100, 200 мл у флаконі з мірним ковпачком
УМКАЛОР, Др. Вільмар Швабе ГмбХ і Ко. КГ, Німеччина	Таблетки з плівковою оболонкою, по 20 мг, № 15, 30
Материнка	
МАТЕРИНКИ ТРАВА, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Трава по 50 г у пачках, по 1,5 г у фільтр-пакеті № 20
МАТЕРИНКИ ТРАВА ПрАТ «Ліктрави», Україна	Трава по 50, 75 г у пачках, по 1,5 г у фільтр-пакеті № 20
Мати-й-мачуха	
МАТИ-Й-МАЧУХИ ЛИСТЯ, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Листя по 40,50 г у пачках
МАТИ-Й-МАЧУХИ ЛИСТЯ, ПрАТ «Ліктрави», Україна	Листя різано-пресоване по 100 г, листя по 40 г у пачках
<i>Сосни бруньки</i>	
СОСНИ БРУНЬКИ, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Бруньки по 50, 100 г у пачках
СОСНИ БРУНЬКИ, ПрАТ «Ліктрави», Україна	Бруньки по 30, 75 г у пачках
Фіалка	
ФІАЛКИ ТРАВА, ПрАТ ФФ «Віола», Україна	Трава по 50 г у пачках, по 1,5 г у фільтр-пакеті, № 20
ФІАЛКИ ТРАВА, ПрАТ «Ліктрави», Україна	Трава по 50, 60 г у пачках по 1,5 г у фільтр-пакеті, № 20
БРОНХОСТОП ПАСТИЛКИ, Квізда Фарма ГмбХ, Австрія	Пастилки по 59,5 мг; № 20
ПАРАЛЕН ТИМ'ЯН, Санофі-Авентіс Сп. з о.о., Польща	Пастилки по 100 мг, № 20
ПАРАЛЕН ТИМ'ЯН, Ей Наттерманн енд Сайі. ГмбХ, Німеччина	Сироп, по 100 мл у флаконі
ЧЕБРЕЦЮ ТРАВА, ПрАТ «Ліктрави», Україна	Трава по 40, 50 г у пачках, по 1,5 г у фільтр-пакеті № 20

рефлекторної дії: алтея лікарська, листя евкаліпту, подорожник великий, корінь солодки, листя плюща [5] (табл.).

Становить інтерес пеларгонія очиткова. У лікарських препаратах використовується екстракт коренів цієї рослини, що проявляє виражену протівірусну, антибактеріальну, імуномодулюючу, муколітичну, цитопротекторну, антиоксидантну дію, Клінічна ефективність фітоекстракту зумовлена дією компонентів, які входять до його складу: флавоноїди (кверцетин, галокатехін, кемпферол та ін.), кумарини (умкалін, скополін, скополетин та ін.), фенолокислот (галова кислота та ін.). Фітозасіб сприяє активізації механізмів очищення дихальних шляхів, поліпшує виведення в'язкого слизу, модулює синтез інтерферону і прозапальних цитокінів, стимулює активність НК-клітин, фагоцитів, експресію адгезії молекул, хемотаксис. Рослинний засіб ефективний на всіх стадіях патогенезу гострих респіраторно-вірусних інфекцій, а також запобігає прогресуванню і розвитку ускладнень [3].

Біологічно активні речовини багна звичайного, материнки, мати-й-мачухи, соśni бруньок, фіалки стимулюють секреторну активність слизових оболонок верхніх дихальних шляхів, чинять відхаркувальну дію, Ці лікарські засоби мають різнопланову активність, чинять антибактеріальну, протизапальну, спазмолітичну дію. Ефірні олії (евкаліпта, анісу, лаванди) крім відхаркувального ефекту мають антибактеріальну активність, протизапальну, імуномодулюючу дію [3]. Наведені препарати застосовуються при захворюваннях верхніх дихальних шляхів, що супроводжуються кашлем з утрудненим відходженням мокротиння [2].

Висновки:

В Україні представлений досить широкий асортимент протикашльових препаратів рослинного походження, що складає 15 засобів (60 торгових найменувань). З них 55% препаратів – вітчизняного виробництва.

Більшість торгових найменувань відхаркувальних фітопрепаратів зареєстровані у вигляді сиропів (26%). Широко застосовуються також жувальні таблетки, пастилки, капсули кишковорозчинні, краплі та розчини оральні. Використання оральних лікарських форм є комплаєнтним для пацієнтів з кашлем.

Завдяки наявним біологічно активним речовинам відхаркувальні фітозасоби різнопланово впливають на перебіг застудних захворювань, що дає можливість вибору оптимального засобу для лікування кашлю в конкретній ситуації.

Перелік використаних джерел інформації:

1. Дослідження асортименту відхаркувальних фітопрепаратів для лікування кашлю при простудних захворюваннях / С. Я. Белей, Т. А. Грошовий, Н. М. Белей, Н. П. та ін. // Фармацевтичний часопис. – 2018, № 2. С. 82-87.

2. Єфімова С. В. Симптом кашлю в практиці лікаря-педіатра: сучасні аспекти вибору муколітичної терапії / С. В. Єфімова, О. І. Мацюра // Современная педиатрия. – 2015. – Т. 2, № 66. – С. 48–51.
3. Компендиум – лекарственные препараты [Электронный ресурс]. – [Режим доступу: https://compendium.com.ua](https://compendium.com.ua).
4. Державний реєстр лікарських засобів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drlz.kiev.ua>
5. Відповідальне самолікування при найбільш поширених захворюваннях. Роль працівника аптеки у раціональному застосуванні безрецептурних лікарських засобів. Частина 3 доповнена. Симптоматичне лікування захворювань верхніх дихальних шляхів: методичні рекомендації / Г. В. Зайченко, О. Я. Міщенко, В. Ф. Осташко та ін. – Х.: НФаУ, 2016. – 129 с. Режим доступу: <http://cl-ipksf.nuph.edu.ua/images/Books/%D0%94%D0%B8%D1%85.%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2.pdf>

СОВРЕМЕННЫЕ РАСТИТЕЛЬНЫЕ СРЕДСТВА ДЛЯ ЛЕЧЕНИЯ КАШЛЯ

Мищенко О. Я., Халеева Е. Л.

На украинском фармацевтическом рынке имеется большое количество препаратов для лечения кашля. Растительные препараты все чаще становятся препаратами выбора в связи с относительной безвредностью, мягкостью действия, доступностью, эффективностью.

Материалы и методы исследования. Анализ данных литературы о противокашлевых лекарственных средствах растительного происхождения.

Результаты. В Украине зарегистрировано 15 растительных средств для лечения кашля (по АТХ-классификации относятся к фармакотерапевтической группе R05 – средства, применяемые при кашле и простудных заболеваниях). Среди 60 торговых наименований 55% препаратов – отечественного производства. Противокашлевые фитосредства представлены оральными лекарственными формами: сиропы (26%), жевательные таблетки, пастилки, капсулы кишечнорастворимые (23%), лекарственное растительное сырье (13%), капли и растворы (12%). Согласно Протоколам провизора (фармацевта) для симптоматического лечения кашля используются безрецептурные отхаркивающие средства рефлекторного действия: алтея лекарственная, листья эвкалипта, подорожник большой, корень солодки, листья плюща

Выводы. В Украине представлен широкий ассортимент противокашлевых фитопрепаратов, которые зарегистрированы в виде оральных лекарственных форм, что комплаентны для пациентов с кашлем. Благодаря имеющимся биологически активным веществам отхаркивающие фитосредства разнопланово влияют на течение простудных заболеваний, что дает возможность выбора средства для лечения кашля в конкретной ситуации.

Ключевые слова: фитопрепараты, кашель, ассортимент

MODERN HERBAL PREPARATIONS FOR TREATMENT OF COUGH

O. Mishchenko, O. Khalieieva

There are a large number of drugs for the treatment of cough on the Ukrainian pharmaceutical market. Herbal preparations are increasingly becoming the drugs of choice due to their relative harmlessness, mild action, availability, and effectiveness.

Materials and research methods. Analysis of the literature on antitussive herbal preparations.

Results. In Ukraine, 15 plants have been registered for coughing up a cough (for ATX-classification, it is referred to the pharmacotherapeutic group R05 - you get stagnant when you cough and cold sickness). Nowadays 60 commercial nymenuvan 55% of the preparations are made from a variety of products. Particular phytoseases are present in oral lykarsky forms: syrups (26%), zhuvalny tablets, lozenges, intestinal capsules (23%), lykarskoy rosely syruvina (13%), drops and drops in oral According to the protocols of the pharmacist (pharmacist) for symptomatic cough coughing, to take over the counter non-prescription drugs from reflex diseases: marshmallow lykarska, leaf eucalyptus, plantain great, licorice root, ivy leaf

Conclusions. The wide assortment of antitussive phytopreparations are presented in Ukraine. This preparations are registered in the form of oral dosage forms, which is compliant for patients with cough. Due to the available biologically active substances, expectorant herbal remedies have a diverse effect on the course of colds, which makes it possible to choose a remedy for the treatment of cough in a particular situation.

Key words: *phytopreparations, cough, assortment*